

Savaş Düşüncesinin Bosnalı Alaaddin Sâbit Divânı'nda Somutlama ve Güzelleme Bağlamında Görünümü

Burak Koç

ÖZET: Akademiye ve bazı edebiyatçılar, sanatçılar, çeşitli sanatlarla ilgilenen halk arasında klasik Türk şiirinin; toplumdan, gerçeklikten, sosyallikten uzak olduğu, bu edebiyatın 'sırça köşkte' belirli üslup seviyesinde toplumun, insanlığın meselelerine kayıtsızca ayrı bir edebi dil tercih ettiği görüşü kısmen de olsa yer bulmaktadır.

Döneminin aynası şairin; toplumun, hayatın bir parçası olması muhakkak ki şairi toplum ve insanlık meselelerine, gerçekliğine yönlendirecektir. Bu gerçekliğin, muhatabı tarafından fark edilebilmesi için ilgili sanat dalının gösterenlerine dair bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Edebi metnin gösterenlerinin de kelimelerden, mecazlardan oluşmasından ötürü edebi metinleri değerlendirirken gösterenleri, mecazlı yapıyı göz önünde bulundurmak metnin anlam katmanlarını açacaktır. Şairin kullandığı mecazlı dilin ifadede oluşturduğu farklılıktan kaynaklı, metni anlamada eksik kalındığı için şiire hakkıyla nüfuz etmek birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir.

Klasik Türk şiirinin mazmun sistemi içerisinde mecaza bağlı gelişen tasvirler klasik Türk şiirinin simgeci tarafına dikkat çekmektedir. Bununla beraber klasik Türk şiirinin merkezini savaş istiaresi olarak da belirlemek mümkün görünmektedir. Savaş istiaresine ve mazmunlara dayalı olarak sevgilinin bakışının oka, kılıca benzetilmesi; saçlarının halata, darağacına benzetilmesi anlamsız değildir. Cihangir bir devletin belirttiği şaşaalı unsurların hepsi edebiyatta

✉ PhD Student, Univerity of National Defence, bkoc@hho.msu.edu.tr,

0000-0003-1600-704X

📄 Balkan Studies Foundation
DOI: <https://doi.org/10.51331/A030>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

Received: 01.09.2022

Accepted: 01.11.2022

kendi dili, estetiği içerisinde ortaya çıkmıştır. Şairler savaşla ilgili olarak ordunun savaşmaya değil; kanı kirlenen düşmanın kanını hacamatla temizlemeye, saçı uzayan düşmanın saçını vakıf berber hizmeti sunarak ücretsiz tıraş etmeye gittiğini güzelleme bağlamında belirtmektedir. Bu noktada şair için savaş; bozulmuş olan âlemin tabiatını kurtuluşa, selâmete erdiren doğal şifa olmakla beraber kötüyü, kirliyi ortadan kaldırmaya dayanmaktadır.

Bu makalede, XVII. yüzyıl şairlerinden Bosnalı Alaaddin Sâbit'in *Divân*'ındaki savaşla ilgili beyitler, gösterenlerden hareketle güzelleme ve somutlama noktasında incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Bosnalı Alaaddin Sâbit, güzelleme, somutlama, savaş.

Abstract: Among the literati and scientists, the view is found that classical Turkish poetry prefers a separate literary expression, where literature when removed from society, reality, and sociality is at a certain level indifferent to the issues of society. Being involved with life will lead a poet to the reality of society and humanity, and the relevant art must have knowledge about signifiers to be noticed by the poet's addressee.

Metaphorical structures will increase the meaning of a text while evaluating literary texts. This article has come across depictions of war in their literal and figurative meanings in classical Turkish poetry and draws attention herein to the ethnosymbolist approach. The focus of Turkish classical poetry appears to be determinable as the metaphor of war. Based on this, metaphors in classical literature such as the image of a lover's gaze as an arrow or her hair as a bow string are not meaningless. The flamboyant elements that a nation has stated have emerged in literature in its own language.

The poets imply that the army is not in war for fighting but to clean the blood of the enemy with cupping or to shave their hair for free. For the poet, war is the natural healing that saves the corrupted world, and based on this idea, war is based on eliminating and correcting evil. This article will examine the couplets about war in the *Divan* of the Bosnian Alaaddin Sâbit, a 17th-century poet, in terms of embellishment and concretization.

Keywords: Bosnian Alaaddin Sâbit, Embellishment, Concretization, War.

Giriş

Edebî eser çağının bir şahidi ve yazıldığı dönemin bugüne taşıyıcısıdır. Eserlerin yazıldığı dönemde yaşananlar, aynı zamanda eserin yazılmasını tetikleyen birer kod durumundadır. Ancak bu kodların açığa çıkması, şiir diline dair bilgi sahibi olmaktan geçmektedir. Şiirde edebî bir dil özelliği taşıyan mecazlı dil dolayısıyla kimi zaman şiirin ardındaki hayatı, mesajı vb. unsuru yakalamak kolay olmayabilir. Deleuze; bu edebî dilin, dil içinde yeni bir dil açmak, adeta yabancı bir dil icat ederek edebiyatın ardında gizleneni görmek veya duymak için dilde delikler açmak olduğunu söyler (Kahramanoğlu, 2020 s. 50).

Mecazlı dil yapısını bünyesinde barındıran eserden bütün bir cemiyeti göremememizin sebebiyse sanat yapıtının kendisi ile bir anlam ilgisi içine girebilecek bir süjeye gereksinim duymasından kaynaklanmaktadır (Tunalı, 2018 s. 154). Sanat yapıtlarına, bilhassa şiire nüfuz etmek, şiirle anlam ilgisine girmek ve şiirin söz katmanlarının ardındaki girift yapıyı ortaya çıkarmak, belirli bir şiir disiplinine ve okuma hassasiyetine sahip olmayı gerektirmektedir. Bunun yanı sıra şiirin gerçeklik boyutu ise şiir disiplini

gereği sürekli olarak karşımıza çıkan bir başka husustur. Bu hususta şunu da unutmamak lazım ki mecaz, hakikate götüren köprü¹ olarak bilinmektedir. Ve bu noktada makalenin amacı XVII. yüzyıl şairlerinden Bosnalı Alaaddin Sâbit'in *Divân*'ını merkeze alarak *Divân*'daki beyitlerden hareketle hakkında çok az çalışma bulunan klasik Türk şiiri ve savaş literatürüne bir katkı yapmaktır. Buradan hareketle makalenin dolduracağı boşluk ise klasik Türk şiirini ön planda tutmak kaydıyla, somutlama ve güzelleme yöntemine başvurmak suretiyle şiirde mecaza dayalı olarak yer alan gösterenleri göz önünde bulundurarak Türk savaş felsefesinin şiirdeki görünümünü ortaya koymaktan ibarettir.

Bir medeniyetin, edebiyattaki izinin göstergelerinden biri olma özelliğini taşıyan klasik Türk edebiyatı, Osmanlı Devleti'nin dayanmış olduğu İslâm medeniyetinin bir aynası olarak karşımıza çıkmaktadır ve klasik Türk şiirinde de savaşa ve silaha dair terimlere, bazen gerçek bazen de mecazi manalarıyla sıklıkla rastlanır. Klasik Türk şiirinin mazmun sistemi içerisinde değerlendirebileceğimiz bu kullanımlar, klasik Türk şiirinin simgeci yaklaşımı öne çıkaran tarafına vurgu yapmaktadır. Bununla beraber klasik Türk şiirinin, Tanpınar'ın öne sürdüğü saray istiaresinin yanı sıra adeta savaş istiaresi olarak belirleyebileceğimiz bir merkezden gelişmiş olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Klasik Türk şiirinin sevgilisi tam olarak savaşın merkezinde yer almaktadır ve Tanpınar'ın saray istiaresi yaklaşımını savaş istiaresi bağlamında göz önünde bulunduracak olursak şairlerin savaşı güzelleme düşüncesi etrafında yansıtması oldukça manidardır. Ahmet Hamdi Tanpınar, klasik Türk şiirini açıklarken saray istiaresinden hareket etmektedir ve bunun için de saray kelimesiyle ilgili olarak, sarayın feyzin ve aydınlığın kaynağı muhteşem bir merkeze, hükümdara, onun cazibe ve iradesine bağlı olduğunu dile getirir. Her şeyin onun etrafında döndüğünü, ona doğru koştuğunu, ona yakınlığı nispetinde feyizli, mesut olduğunu; bütün mefhumların ve vücudumuzun kendisinin bu bağlamda saray olduğuna işaret eder. Hepsinin hükümdarı vardır, bütün Orta Çağ ve Rönesans edebiyatlarında, hayal sistemlerinde görülen bu saltanatların bir kısmının her kültürde aynılığını ve aşktan hareketle sevgilinin de hükümdara benzediğini, kalp âleminin hükümdarı rolünde olduğunu ifade eder. Sevgilinin bütün davranışları Tanpınar'a göre hükümdarın davranışlarıdır; sevmez, seilmeyi kabul eder, hatta hükümdar gibi ihسانları vardır, bilhassa konumuzla ilgili olmak üzere cevreder, işkence eder, öldürür. Filhakika sevgili kaşı, gözü, kirpiği, yan bakışı ile de hükümdar gibi silahlıdır

1

El-Mecâzü kantaratü'l- hakıka(ti): Mecaz hakikate götüren köprüdür.

(Tanpınar, 2015 s. 27-29) Tanpınar'ın bu tahlilinde sevgilinin sevmemesi, sevlilmeyi kabul etmesi, cevretmesi, bir hükümdar özelliği göstermesi, sevgilinin savaş unsurlarıyla eşdeğer olan güzellik unsurları dolayısıyla vücuduna ve silahlı oluşuna dikkat çekmesi önemlidir.

Savaşçı Türk Sevgili

Sevgili kelimesinin edebi metinlerde gösteren olarak savaşçı anlamında ve güzellemeye bağlı gelişen savaş felsefesi noktasında “Türk” kelimesiyle ifade edilmesi oldukça önemlidir. Bu hususta klasik Türk edebiyatındaki teşbihler, mazmunlar devletin dayandığı dünya görüşünden ve onun belirtmiş olduğu ileri askeri güçten de unsurlar taşır ve sevgilinin bakışının bir oka ya da kılıca benzetilmesi yahut saçlarının halata, darağacına benzetilmesi anlamsız değildir. Yani, cihangir bir devletin belirtmiş olduğu o şaşaalı unsurların hepsi, edebiyatta kendi dili ve estetiği içerisinde tezahür etmiştir (yy, 1984 s. 10). Sevgilinin çeşitli uzuvları ise bir güzellikleme unsuru olarak savaş aletlerini andırmaktadır. Hatta bu sevgili cevri oku atar, cana kasteder kimi zaman da zulüm ve eziyette aşırı davranarak sınırları zorlar. Sevgilinin en belirgin vasıflarından olan yaralayıcılık o dönemin sosyal hayatının bir parçası olan ok, yay, kılıç, hançer, mızrak ve top vb. bazı savaş araç gereçleriyle ifade edilir (Erdoğan, 2013). Onun gözü, bakışları, kirpikleri ve kaşları sırasıyla kılıç, hançer, ok, zülüfleri de bir kementtir. Ayrıca kaşlar okunu fırlatmaya hazır bir yaydır. Hepsini birer silâh tasavvuruna bağlı bu teşbihler ona vurucu ve kan dökücü bir portre çizer (Akün, 2013 s. 136). Bahsettiğimiz üzere “sevgili” kelimesi aynı zamanda sözlüklerde “Türk”² kelimesiyle de karşılanmaktadır. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te kelimenin tanımı şöyle yapıyor: “... (Sevgili için kullanıldığında cevri, eziyeti çok olmasından kinâye). Güzel, dilber, civan.” (Ayverdi, 2006 s. 3216) Ötügen *Türkçe Sözlük*'te de benzer olarak kelimenin anlamı, “... Genç ve güzel kimse. Güzel; civan. (Teninin beyazlığı ve âşığa karşı acımasızlığı ile canlandırılan) güzel ...” (Çağbayır, 2007 s. 4946) olarak aktarılıyor. Kelimenin bu anlamda kullanımından hareketle “Türk” ve “sevgili” kelimelerinin metinde birlikte yer almasının ve her iki anlama çağrışım yapmasının oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Türk kelimesinin sevgiliye isim olması Türklerin savaşçı kimliği ve sosyokültürel şartlarıyla doğrudan ilgilidir. Örnek beyitle-
rde de bu ilgiye şahit olmak mümkündür.

2 Türk ve sevgili kelimelerinin ilişkisi için bk. Şadi Aydın, *Türk: Klasik Fars Şiirinde Sevgili*, Ankara, İskenderiye Kitaplığı, 2012.

XV. yüzyılın hem önemli şairlerinden birisi olan hem de devlet erkânı arasında gördüğümüz Ahmed Paşa; Türk, göz ve ok arasında bağlantı kurarak sevgiliyi şöyle anlatıyor:

Türk-i çeşmin tîr-keşinden cânı kim kurtara kim

Ne kadar kim gözlerem tîr-i kazâ eksik degil (Paşa, 1992 s. 204)

XVI. yüzyıl şairlerinden Bâkî; kan dökücü özelliğe sahip göz, kirpik ve kaştan, oku ve yayı elinde olan iki sevgiliden bahsetmektedir:

Hûnî göz ile ol müje vü ebruvânı gör

Tîr ü kemân elinde iki Türkmânı gör (Bâkî, 1994 s. 147)

XVI. yüzyılın bir diğer şairi Tâcîzâde Cafer Çelebi'de ise Türk kullanımını sevgili, güzel anlamında şöyle görürüz:

Türk-i tîr-endâzı kim cân ile dil sayyâdudur

Uykuya varmış kemîn-gehde kemânın yasdanur (Çelebi, 1983 s. 230)

Cinânî'nin beytindeki Türk kullanımı ise bize hem doğrudan savaşçı bir Türk'ü hem de sevgili anlamında kullanılan Türk'ü vermektedir:

Gönül ol Türk hışmından hazer kıl

Husûsâ mest ü yalın hançeri var (Pala, 2016 s. 463)

Savaşın İki Meclisi: Bezm ve Rezm

Savaş düşüncesini anlamak adına Klasik Türk şiirinin gelişmesinde etkili olan “Bezm” ve “Rezm” meclisine de ana hatlarıyla değinmek gerekir. Eğlence meclisi bezm meclisi olarak varlık bulurken; rezm meclisi ise savaş, cenk meclisidir. Aslında bu her iki meclis birbirini destekler mahiyettedir. Nitekim ana hatlarıyla eğlence meclisi anlamına gelen bezmin temelleri sevgiliye, sevgilinin değinmiş olduğumuz güzellik unsurlarına ve dolayısıyla savaşa dayanmaktadır. Rezm meclisi yani savaş meclisinin temellerinde ise yine sevgili düşüncesi ve sevgiliye bağlı olarak gelişen, temsil ettiği her bir güzellik unsuru doğrudan savaşa işaret eden sevgilinin güzelliğine dair gösterenler vardır. Zaman zaman devlet adamlarıyla bizzat harbe iştirak eden klasik Türk edebiyatı şairleri, dizelerinde eğlence meclisinden olduğu kadar savaştan ve onunla ilgili âdetlerden de söz ederler. Zaten ordu millet bir toplumun şiirini ve şairlerini askerlikten uzak görmek yanlış olur. Nitekim doğrudan doğruya savaşı konu alan gazavatnâmeler,

fetihnâmeler bir yana, farklı konularda yazılmış manzumelerin içinde bile askerî adlelerle karşılaşmak mümkün görünmektedir (Öztoprak, 2000 s. 167-168).

Güzelleme ve Somutlama Bağlamında Türk'ün Savaş Felsefesi: Bosnalı Alaaddin Sâbit Örneği

Jacques Derrida, metnin bitmiş bir yazınsal bütün, bir kitapta kapanmış bir içerikten öte bir farklılıklar ağı olduğunu, sürekli olarak kendisinden başka bir şeye göndermede bulunan izlerin üretimi olması yönüyle şimdiye kadar ona atfedilen bütün sınırları aştığını ifade eder. Derrida'nın söylediği üzere metin aslında sonu olmayan, her yeni bir gözle yeniden, baştanbaşa okunan bir içeriktir. Bu içerikse kendinden başka 'şey'lere göndermede bulunan izlerin de yeniden okunması, üretilmesidir (Kahramanoğlu, 2020 s. 64). Derrida'nın yaklaşımından hareketle söylemek mümkün ki bu izler klasik Türk şiiri için bizatihi gösterenlerin kendisidir. Gösterenler işaret ettikleri izlerle bize klasik Türk şiirinin savaş felsefesini vermektedir. Yahya Kemal Beyatlı; bizim felsefemiz şiirimizdir demektedir. Savaşla ilgili estetik güzelleme savaş felsefesinin göstereni, izidir. Bir Türk savaş felsefesinden bahsedeceksek bunun bir ayağı da muhakkak klasik Türk şiiri, edebiyatı olmalıdır (Alpyağıl, 2010 s. 28).

Şiirin varlığı başlı başına çoğu kez savaşın, var oluşun bir parçası olarak yorumlanmakta ve muhtevası da bu perspektifte oluşturulmaktadır. Ahmed Refik, *Harp Mecmuası* dergisindeki "Harp Edebiyatı ve Eski Şairlerimiz" isimli yazıda savaş ve klasik Türk şiiri ile ilgili şunları söylemektedir: "Osmanlı harsı en ziyade harp üzerine müessesdir. Tarihimiz tetkik edilecek olursa, pâdişahlarımızın ve millet efrâdının medeniyet şubelerinin kâffesinden ziyâde harp ve askerlik gâyesine ehemmiyet verdikleri ve bu gâyenin istihsâli için çalıştıkları görülür. Hiçbir devir yoktur ki, o devrin şairleri en âşıkâne şiirleri arasında bile, harbi terennüm etmesin. Hiçbir kasîdegûmuz yoktur ki pâdişahın veya sadrâzamın icrâatını tebcil ve tekrîm için kasîde per-dâz olduğu sırada her türlü evsâfından evvel, methettiği zâtın askerliğini, feth u zaferini satvet-i şemşirini, cihângirliğini kâffe-i fezâ'line müreccihan tasvîr ve takdîr eylesin." (Refik, Şevval 1335 s. 327)

Şiirin hem İslâmiyet'te hem de Türklerde üstlendiği sorumluluk, çok büyük bir önem arz etmektedir. Türklerin İslâmiyet'i benimsemesiyle beraber ise şiir bakımından gelen nokta çok daha önemli bir yerde durmaktadır ve şiir de güçlenerek edebiyat sahasındaki varlığını pekiştirir. Şiir bir iç kale sanatı olarak önemlidir çünkü dil, vasıta olarak

değil malzeme olarak kullanıldığı zaman milletin iç kalesidir. Böyle alınınca, bir milletin insanının, tarihinin, kültürünün ta kendisi köpüğü, çiçeği ve tacıdır. Şiirle yapılan sanat, bir iç kale sanatı olur. Zaferlerini yavaş yavaş oradan yapar. Şâirin Roma'sı kartallarını zamanla surlarının dışına çıkarır (Tanpınar, 2015 s. 42). Tanpınar'ın dile getirdiği "...Unutmamalı ki her devrin beşer telakkisi kendine göredir. Mutlak bir insan tasavvur edemeyeceğimiz gibi onun her zaman ve mekân için mutlak bir ifadesini isteyemeyiz. Eski şairlerimiz güzel olmak haysiyetiyle beşeri olan eserler vücuda getirdiler. ... Bize düşen şey, umumi mülâhazaları bir tarafa bırakıp altı asır süren bu asil mahsullerinden alabileceğimizi almaktır." (Tanpınar, 2015 s. 184) cümlesinde estetik güzelleme düşüncesinin temellerini *güzel olmak haysiyeti* vurgusunda görürüz. Öylesine bir güzelliştir ki döneminin beşeriyeti dahi bu güzellikle içkindir. Ve tabi bu güzelleme düşüncesi klasik Türk şiiri üzerinde değerlendirecek olduğumuz savaş felsefesinde de kendisini gösterenlere bağlı bir şekilde 'görünür' kılacaktır. Bu görünürlük şairler tarafından güzelleme ve güzellemeye benzer olarak somutlama etrafında, duyulduğu anda olumsuz çağrışım oluşturabilecek savaş, ölüm, yara, saldırı vb. gibi kelimeleri kullanmaksızın ifade edilmektedir.

Bu noktada örnek beyitlerle konu edineceğimiz XVII. yüzyıl şairlerinden Bosnalı Alaaddin Sâbit, *Divân*'ındaki bir beyitte savaşı bozulmuş olan âlemin tabiatını kurtuluş ve selâmete erdiren tabi' bir şifa şerbeti olarak görmektedir:

Mizâc-ı 'âlemi tashih ider bozulmuş iken

Şifâ-yı mahzdur ol şerbet-i salâh ü sedâd (Sâbit, 1991 s. 181)

Savaş felsefesiyle ilgili olarak değerlendirebileceğimiz beyitte Sâbit, ordunun savaşa gitmesinin arkasındaki motivasyona işaret etmektedir. Gaddar olan düşmanla savaşılacak olmasının hayali, gönlü gamla dolu olsa da askerin gönlündeki gamı, kederi gidermektedir:

Hayâli gönline girdükde hasm-ı gaddârun

Ne rütbe pür-gâm ise eyler inşirâh-ı fu'âd (Sâbit, 1991 s. 180)

Gaddar düşmanın hayali gönlüne girince, gönlü ne kadar gam dolu olsa da açılır.

Bosnalı Alaaddin Sâbit; düşman devletin ve ordusunun savaş karşısında yaşadığı durumun sancısının vebadan beter bir çiban olduğunu söyleyerek düşmanın barışa can

atarcasına bir istek duymasına şaşılmaması gerektiğini ifade etmekte ve somutlama olarak da savaşı düşman için bir çıban, çıban sancısı olarak dile getirmektedir:

Cân virüp sulha tehâlük itse de ma'zûrdur

Bir çıban var sancısı tâ'ûndan bed-ter gibi (Sâbit, 1991 s. 298)

Bosnalı Alaaddin Sâbit, Osmanlı ordusunun elindeki kılıçla kafirlerin başının ücretsiz tıraş edilmesi düşüncesine dikkat çektiği beyitte göreceğimiz üzere, savaş felsefesini kötü olanın ortadan kaldırılması ve bu noktada çıbanın yok edilmesini barışa bağlı olarak aslında bir şifa, temizlik düşüncesi etrafında açıklamaktadır.

Sâbit; savaşa düşman cephesinin dışında Osmanlı cephesinden baktığında savaş, güzelleme noktasında düşmanda olduğu gibi “kötü, pis, kirli” olanı güzelleştirme bağlamında değil zaten güzel kabul edileni, şiir dilinin estetiği içerisinde güzellemeye dayalı olarak yansıtır. Buna göre Türk için yardım ve zafer yol göstericiyken; fetih de bir arkadaştır:

Cihân-endîşe sadrâ ser-bülend-i âsümân kadrâ

Beşâretlerle nusret reh-nümündür feth hem-pâdur (Sâbit, 1991 s. 238-239)

Sâbit, bu beytinde de temizlik düşüncesine dayalı olarak savaş felsefesinden bahsetmektedir. Beyitte cihad yollarının tamamıyla süpürüldüğüne, arındırıldığına ve bununla beraber feyiz bulutlarıyla da cihad yollarının temizliğinin tamamlandığına, bu yolu “su”lamak suretiyle hayatı devam ettirme yönünde adım atıldığına Sâbit’in işaret ettiğini söyleyebiliriz:

Süpürdi yolların deşt-i cihâdun reşha-pâş oldı

Nesim-i feth farrâş ü sehâb-ı feyz sakkâdur (Sâbit, 1991 s. 238)

Cihad çölünün yollarını baştan aşağı süpürüp suladı. Fetih rüzgârı onun süpürgesi, feyiz bulutları da su dağıtıcısı oldu.

Sâbit’in şiirde hem Firavun’dan bahsetmesi hem de aynı anda yed-i beyzaya temas etmesi bizi telmih yoluyla Hz. Musa mucizesine götürmektedir. Yed-i beyzâ, Hz. Musa’nın elini koynuna sokup daha sonra beyaz renkli çıkarması olarak bilinen mucizesidir (Levend, 2015 s. 142). Kılıcın beyaz olmasından hareketle Sâbit, kılıcı yed-i beyza mucizesiyle eşdeğer tutarak yed-i beyza olarak hem güzellemede hem de somutlamaktadır. Aynı zamanda bir peygamber mucizesine işaret etmek suretiyle kılıcı kutsamakta, gösterdiği mucizeler dolayısıyla yüceleştirmektedir:

Çıkar şemşîri görsün mu'cizâtı Nemçe Çâsârı

Yed-i beyzâ-yı tîg arz idecek Fir'avn-i 'uzmâdur (Sâbit, 1991 s. 239)

Sen kılıcını çıkar da bir Firavun'a benzeyen Nemçe Kırallı, kılıcın yed-i beyzası ile çıkacak mucizeleri görsün.

Bosnalı Alaaddin Sâbit; döneminde kullandığı dille, benzetmeleriyle dikkat çeken bir şairdir. Osmanlı ordusunun aslında savaşmadığını, kılıç adlı bir tıbbi alet kullandığını belirterek ölümü güzelleme düşüncesi etrafında ifade etmektedir. Şaire göre kılıç ve buna bağlı olarak savaş; düşmanın pis kanını dünyadan kaldıran, akıtan bir hacamatçıdır:

Hakîm- i hâzik-i tîgün 'urûk-ı düşmenden

Dimâ'-ı fâsid akıtdı çü nişter-i fassâd (Sâbit, 1991 s. 181)

Sâbit'in yazdığı güzelleme ve somutlama düşüncesine örnek olması noktasında önemli olan beyitte şair, bugün de sağlık hizmetlerinde ve bilhassa dikiş gibi temel cerrahi işlemlerde kullanılan sütüreyle kılıcı benzer tutarak Osmanlı ordusunun aslında savaşmadığını, kılıç adlı bir tıbbi aletle vakıf hizmeti sunmak suretiyle kâfirlerin başını ücretsiz tıraş ettiğini söyleyerek ölümü güzelleme düşüncesi etrafında ifade etmektedir:

Tîg dirler bir sütüreyle sığandı hidmete

Kâfiri hasbî tıraş itdi vakf-berber gibi (Sâbit, 1991 s. 297)

Sâbit'in bu beytinden hareketle Türk devletinin savaş felsefesini ana hatlarıyla temizlik, kötü olanı ortadan kaldırma düşüncesi etrafında açıklayabiliriz.

Sâbit; bir başka beytinde de bağıryanık düşman askerinin, gazilerin tertemiz bir saf sudan yapılan elindeki hançerin üstünde susuzluğunu gidermek üzerine soluyarak can vermesine şaşılmanması gerektiğini çünkü o hançerin, kılıcın vb. savaş aletinin öldürmek yerine gittiği bölgeye hayat, adalet, güven, huzur getirdiğini, savaş ve güzelleme ilişkisi bağlamında söylemekte ve aynı zamanda hançer, kılıç gibi savaş aletlerinin su verilerek yapılmasına telmihte bulunmaktadır:

N'ola dil-teşne düşmen soluyup cân virse üstinde

Kef-i destinde hançer bir içim âb-ı musaffâdur (Sâbit, 1991 s. 238)

Bosnalı Alaaddin Sâbit; *Divân*'ında gazilerin kılıcının ışığı karşısında gözü kamaşan düşmanın gece körlüğü, halk arasındaki ismiyle tavukkarası hastalığına yakalanmak suretiyle tavuk gibi baş üstü olduğunu güzellemeye başvurarak söylemektedir:

Ser-nigûn oldu şu'a'ından misâl-ı mâkiyân

Hiyre itdi didesin tîg-i guzâtun pertevi (Sâbit, 1991 s. 333)

Bosnalı Alaaddin Sâbit, bir savaş aleti olarak kılıcı güzelleme estetiği noktasında gökyüzünde asılı diyerek yüceltmekte ve kılıcı şekil benzerliğinden de hareketle yıldırımla irtibatlandırmaktadır ancak yıldırımın kılıçla karıştırılmaması gerektiğini, o kıvılcımların askerin kılıcından çıktığını söylemektedir. Sâbit'in burada başvurduğu güzellemenin temeli savaş anında iki farklı kılıcın birbirine vurmasıyla çıkan kıvılcıma işaret etmektedir -yıldırımın oluşması da negatif yüklü bulutların pozitif olan yerle etkilenen bir kanal oluşturması neticesindedir- ve aynı zamanda yıldırımın renk olarak da kılıçla olan benzerliğine, her ikisinin de parlamasına dikkat çekmektedir:

Asıldı küngure-i âsümâna şemşîrûn

Anun kılâğısıdur sanma berk-i sâ'ika-zâd (Sâbit, 1991 s. 180)

Sâbit askerin elindeki parlak, ateş yağdıran ve çok hızlı kan döken kılıcı; düşmanın başına inen, adeta düşen bir yıldırıma benzetmektedir:

İner fark-ı ser-i a'dâ-yı dîne sâ'ika-âsâ

Fürûzân tîg-i âteş-bârı kim berk-i şerer- zâdur (Sâbit, 1991 s. 238)

Sâbit, kılıç yerine hançeri de kullanmaktadır ve bir üstteki beyte benzer olarak hançerin zafer kazanma yolunda kıvılcım yağdırdığını, mücevher bir ayna olduğunu ifade ederek hançeri güzelleme estetiği bağlamında ifade etmektedir:

Mücevher âyinedür hançer-i şerer- bârun

Cemâl-i feth ü zafer gösterür çü nakş-ı murâd (Sâbit, 1991 s. 181)

Bosnalı Alaaddin Sâbit, Osmanlı ordusunu düşman sinesine giren bir hançere benzetmek suretiyle somutlama yapmaktadır. Ordu, asker gibi genel bir isimlendirmeye başvurmaksızın hançer kullanımıyla orduyu somutlamaktadır:

'Urûk-ı düşmen-i bî-dîne şöyle girdün kim

Derûn-ı sîne-i a'dâya hançer-ı pûlâd (Sâbit, 1991 s. 180)

Düşmanın sinisinin derinlerine giren bir hançer gibi, kâfir düşman bölüğüne girdin.

Sâbit şu beytinde Osmanlı ordusunun, elindeki orağa benzeyen kılıçla düşmanı demet demet ederek bir yere, savaş meydanına yığıldığını ve hasat zamanının geldiğini söylemekte, kılıcı da bir orağa benzetmektedir:

Demed demed idüp a'dâyı dâs-ı şemşiri

'Acep ki düşdi şitâ faslına zamân-ı hasâd (Sâbit, 1991 s. 182-183)

Bosnalı Alaaddin Sâbit; yine üstteki beyte benzer olarak savaş meydanını bozuk karpuzların olduğu bir karpuz tarlasına, kanın kırmızı renkli akmasından hareketle düşmanın kesilmiş kafasını karpuzla hatta henüz olgunlaşmamış, karpuz tadı olmayan ve halk arasında "kabak" olarak bilinen meyveye benzetmektedir. Sâbit, başı kesilen düşman ordusunun başının kabak gibi yuvarlandığını ve savaş meydanının bozulmuş karpuz tarlasına döndüğünü söylemektedir. Şairin güzellemeyle ilgili olarak karpuz kelimesine başvurması içi kırmızı olan karpuzun kesildiğinde suyunun kırmızı renkli akmasıyla ilgilidir. Bununla beraber kanın renginin de kırmızı olması tam manasıyla güzellemeyi ve somutlamayı karşılayacak şekilde karpuzun şair tarafından niçin seçildiğini açıklamaktadır:

Büride kelleler oldı kabak gibi galtân

Bozulmuş 'arsa-ı büstâna döndi sahn-ı cihâd (Sâbit, 1991 s. 183)

Sâbit atı hızlı olması dolayısıyla rüzgâra benzetirken; atıyla hızla gelen ordu karşısında düşman ordusunu da servinin sallanması ve düşman ordusunun korkudan titremesi yönüyle ilişkilendirerek somutlamaya başvurmaktadır:

Sür'at- esb-i sabâ- refâtârın iş'âr eylese

Ditreşürler sadme-i sarsar yemiş 'ar'ar gibi (Sâbit, 1991 s. 296)

Rüzgâr gibi giden atını ortaya çıkarsa şiddetli kasırganın çarptığı servi gibi (korkudan) titreşirler.

Bosnalı Alaaddin Sâbit'in şu beytinde sadece savaş güzellemesini değil diğer beyitlere göre dönemi yansıtmaya noktasında daha açık bir şekilde fark edilen tarihi bir olayı görüyoruz. Sâbit'in, Kırım Hanı Selim Giray'la irtibatı vardır ve Sâbit, beyitte Selim Giray Han'ın yaşadığı bir olayı dile getirir. Beytin somutlama ve güzelleme

düşüncesi etrafında önemi, savaşa gelen “Karpuz, Karpuz” isimli kişinin Ebu Cehil’le irtibatlandırılarak söz güzellemesi bağlamında dile getirilmesidir:

Misâl-i hanzal-ı Bû-Cehl hâke urdı anı

Gelince rezmine karpuz didikleri ırğâd (Sâbit, 1991 s. 183)

Beyti daha net anlamak adına nesre çeviride şöyle bir anlam karşımıza çıkmaktadır: Savaşa Karpuz dedikleri işçi gelince Ebu Cehil karpuzu³ gibi (acı, kötü bir şekilde) onu toprağa attı. Selim Giray, 1690 yılında 30.000 Tatar askeriyile Kırım’dan ayrıldığında Niş’in elden çıktığını haber almış, Sofya’da orduya katılmıştır. Niş’i ele geçiren Veterani, Rumeli’de Hristiyanları ayaklandırarak karışıklığa sebep olmuştur. Selim Giray, ayaklanmanın merkezi Üsküb’e gelmiş ve burada huzuru sağladıktan sonra aynı yıl içerisinde hükümet kurmak isteyen asıl adı Karpoş olup Osmanlı tarihlerinin Karpuz adıyla kaydettikleri Hristiyan’ı iki yüz kadar kuvvetiyle ele geçirerek kazığa vurdurmuştur (Sabit, 1991 s. 10). Beyitte Sâbit, Kırım Hanı Selim Giray’ın bastırıldığı bu isyanı ve savaşı açıklamaktadır.

Bir beytinde savaşı “tabi bir şifa şerbeti” olarak değerlendiren Sâbit; şu beytinde de kırmızı tatlı şerbeti, kara toprağın kana kana içeceği düşman kanına benzetmektedir. Düşman kanının Osmanlı ordusu tarafından akıtılması -güzel eliyle sâdır olması- ve düşman kanını bütün susamışlığıyla kara toprağın içmesi yönüyle güzelleme bağlamında şerbet olarak karşımıza çıkan düşmanın kırmızı, tatlı kanıdır:

Kana kana içdi hûn-ı düşmeni hâk-i siyâh

Teşnelik hükm ile kırmız şerbet-i sükker gibi (Sâbit, 1991 s. 298)

Sâbit; kahramanlık gösterisinde bulunan çarın, Rusların yenilgisiyle sonuçlanan Osmanlı-Rus savaşı neticesinde yüzünün mor bir nilüfer yaprağına döndüğünü ifade ederek güzelleme noktasında nilüfer yaprağından hareketle çarın yüzünü mor olarak yansıtmıştır:

Bir yüz aklık itdi serdâr-ı cenâb-ı pâdişâh

Mosmor oldu rûy-ı çâr evrâk-ı nilüfer gibi (Sâbit, 1991 s. 298)

3 Ebu Cehil karpuzu bugün de tadı olmayan, kabak, kelek karpuz denilen karpuzlar için kullanılmaktadır ve sağlık için tehlikeli olduğu hatta ölüme sebep olabileceği yönünde bilgiler vardır. “Ebucehil karpuzlarının yaprakları ve meyveleri tıpkı malumumuz olan karpuzlarınkı gibi olup yalnız mahsulleri ufak ve zehir gibi de acıdırlar.” Ahmet Salahaddin Bey, Kâbe Yollarında Surre Alayı Hatıraları, haz. İsmail Kara, Yusuf Çağlar, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2017, s.107. Ayrıntılı bilgi için bk. Fikret Aknerdem, “Canını Seven Acı Kavuna Dikkat Etsin”, <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/canini-seven-aci-kavuna-dikkat-etsin/96017> (Çevrimiçi), Erişim tarihi:11.07.2022.

Bütün bu somutlama ve örneklemelerin dışında genel bir ifade olması dolayısıyla Kızılelma mefkûresi çoğu zaman özel bir bölgeye işaret etmesiyle bilinmektedir ve aslında bu noktada bizatihi bir somutlamanın da ta kendisidir. Sâbit'in beytinde de "Kızılelma"yı, beyit bağlantısı içerisinde büyük Roma somutlamasıyla ve önemli olanın onu almaya dayalı olmasıyla görmekteyiz:

Beçi pâmâl idüp Romiyetü'l- kübrasını feth it

Kızıl Elmâsın al kim emr-i elzem anı almadur (Sâbit, 1991 s. 239)

Avrupa'yı ayaklar altına alıp büyük Roma'yı fethet. Kızılelmasını al ki önemli olan onu almaktır.

Sonuç

Yapılan çalışmalarla günümüzde bu tür söylemlerin ve ifadelerin kısmen azaldığı dile getirilmekle beraber, tam anlamıyla klasik Türk edebiyatının da sosyolojik bir yönünün bulunduğunu kabul ederek günlük hayattan uzak olmadığını söylemek, bazı ezber bilgiler sebebiyle kimi zümreler için oldukça imkânsız görünmektedir. Ancak sanatçılar ve edebiyatçılar da toplumun bir parçası olduğu için durum bilinenin veya bilinmek istenenin tam tersidir.

XVII. yüzyılda yaşayan Bosnalı Alaaddin Sâbit'te, Rusların görünümü savaş temelli olarak ana hatlarıyla güzelleme ve somutlamaya dayalı olarak yer almaktadır. Buradan hareketle söylemek mümkün ki Türk devletinin savaş düşüncesi bugün de olduğu üzere sadece bir fetih değil, güzelleme düşüncesinden yola çıkan bir temizlik, 'kötü'yü yok etme ve ortadan kaldırmaktır. Bunun yanında Bosnalı Alaaddin Sâbit *Divân*'ından örnek verdiğimiz beyitler elbette bir bütünün parçasıdır. Ancak parçalar dahi bize klasik Türk şiiri üzerinden tarih, tıp ve siyaset bilimiyle ilgili bir okuma yapabileceğimizi göstermektedir. Türk kelimesinin aynı zamanda sevgili anlamına da gelmesinden ötürü sevgilinin güzellik unsurlarından hareketle, millet olarak Türklerin savaşçılığı yönüne beyitlerde ve çeşitli metinlerde temas edilmiştir. Şiirler bize Osmanlı-Rus savaşını verirken genel mahiyette Türk devletlerinin savaş felsefesini de vermektedir. Özetle savaş, Kıvâmî'nin Fatih'in Karaman'ı fethi üzerine söylediği beyitte gördüğümüz üzere, evliya mezarının temizlenmesi ve her ne kadar 'çöp' varsa hepsinin yok edilmesinden ibaret bir düşünce biçimi olarak temizlik güzellemesi ve somutlamasıyla karşımıza çıkmaktadır:

Mezâr-ı evliyâyı eyleye pâk
Gidere ne kadar var-ısa hâşâk

Örnek beyitlerden ve klasik Türk şiirinin savaş merkezli sevgili düşüncesinden hareketle şiirin penceresinden o dönemdeki düşman algısının yansımalarını; Rus ordusuna ve çara yönelik olarak hem toplumun hem de halkın hislerini ve düşüncelerini görmenin mümkün olduğu anlaşılabilir. Aynı zamanda dönemin bir 'entelektüel'i olan şairin, savaşa dair hem kendi düşüncesine hem de halkın düşüncesine, hislerine edebî ve sanatsal eserlerin toplumu yansıması sayesinde şiir aracılığıyla ulaşabileceğimizi gözlemleyebiliriz. Bir an için tüm tarihi kaynakların kullanılmayacak duruma geldiğini ve bize bilgi edinebilmek için bir kaynak gerektiğini varsayarsak bu gözlemlerimizden hatta sadece incelediğimiz şiirlerden hareketle söyleyebiliriz ki divanlar ve divanların haricindeki birçok edebî eser, hemen bir tarihî kaynak olarak okunmak suretiyle bilgi noktasında bizi aydınlayabilecektir. Bu okumada önemli olan şiir dilinin hakikatine dikkat etmek ve şiire yaklaşırken okumaları, değerlendirmeleri bu hassasiyetle yapmaktır. Nitekim şiir dilinin hakikati, gerçekliği aktarması hususunda oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Şair, hassas bir terazide kelime tartmasıyla şairliğini ispatlarken, elbette günlük hayattaki, yaşadığı dönemdeki olayları doğrudan bir gerçeklik olarak şiirine dâhil etmeyecek, şiir dilinin imkânları ve kuralları nispetinde birtakım söz oyunları ile toplumun sesi olacaktır.

Klasik Türk şiirine olan bakış açımızı değiştirerek bu metinleri okuduğumuzda, görecelerimizin geçmişte ve sürekli dile getirilenlerden farklı olacağı düşüncesindeyiz. Şiirde geçen bir beyit, müstakil bir tarih kıtası savaşın başlama sebebini, savaş sürecini, savaş esnasında ve sonrasında halkın durumunu, ordugâhı, barış aşamalarını ve barış anlaşmalarını şiire dayalı bir dil içerisinde güzelleme, somutlama yoluyla söz sanatlarını da kullanarak vermektedir.

Kronolojik olarak resmî tarih okuması yapmaktan ziyade iki devlet arasındaki siyasi ilişkileri, savaşı vb., tarihi kaynakları da göz önünde bulundurarak şiir üzerinden okumak hem savaşın etkilerinin hissedilmesi noktasında hem de bir şiirden hareketle savaşa ve savaşan ülkelerin durumuna dair bilgi edinmek için oldukça önemlidir. Çoğu zaman bir divandan, bir şiirden, bir beyitten şiir dilinin farkındalığıyla okuma yapmaya özen göstererek bilgi edinmek, tarihi bilgi veren birçok kaynaktan ifade hususunda

daha değerli olabilir. Hatta bu edebi kaynaklardan elde edilen bazı bilgilere tarih bilimini konu edinen çeşitli kaynaklardan ulaşmak kimi zaman mümkün olmayabilir.

Görüldüğü üzere klasik Türk şiiri, tarihe vb. birçok bilime kaynak olmak suretiyle ışık tutabilecek durumdadır. Klasik Türk edebiyatına müracaat edilerek yapılan her çalışma ilgili alan üzerine söz söyleme ve ifade etme gücümüzü artırarak bilgi sahibi olmamız noktasında bir pekiştirici görevi üstlenecektir. Şairin şahitliği perspektifinden tarihe bakmak bizi tezyin edecek, tanıklığı kaçınılmaz olarak bir arşiv belgesi kadar önümüzü aydınlatacaktır.

Sonuç olarak Türk edebiyatının temelini oluşturması noktasında öne çıkan ve edebî olarak büyük önem taşıyan klasik Türk edebiyatı da birçok dünya edebiyatında olduğu üzere topluma dair meseleleri olan, gerçeklikleri şiir dili nispetinde işleyen, bir bütün olarak toplumun birçok sorununa dair psikolojik, sosyolojik açıdan eğilimleri yansıtan, çözüm sunan ve yaşamın özünü oluşturan insanın çeşitli meselelerini işleyen, değerlendiren, yorumlayan bir edebiyattır. Bütün bunları inkâr ederek klasik Türk edebiyatının toplumdan uzak durduğunu ifade etmek ve onun fildişi kulesine çekildiğini söyleyerek bir ret yaklaşımında olmak, ancak ve ancak bu edebiyatın imkânlarından uzaklaşmaya ve sanat noktasında her alanda bir verimsizliğe ve kısırlığa yol açacaktır. Aksine, ondan faydalanma noktasında gösterilen eğilimler ve ona bilinçli bir “göz”le yaklaşma, sanatın ve bilhassa şiirin “kut” sallığına binâen sözümüzü, işimizi, yaptığımız çalışmaları güçlü ve daha etkili, orijinal kılacaktır.

Edebî eserin dönemine şahitliği kadar, gelecek zamanlara yaptığı tesir de bir noktada tarihçilerin, devlet yetkililerinin ve de halkın dikkatini çekmelidir. Resmî tarih söyleminin ve edebiyat tarihiyle ilişkisi bağlamında tarih kanonunun dışında bir okuma yöntemi olarak şiirler; görülmeme ihtimali olan isimleri, kahramanları ve olayları açığa çıkarması ve aktarması noktasında oldukça önemlidir.

The Appearance of the Idea of War in the Contexts of Establishment and Beauty in the Divan of the Bosnian Aladdin Sâbit

Burak Koç

A literary work is a witness to an era and carries the period in which it was written to the present. What has occurred while a work is written also carries a code that triggered the writing of the work. However, the disclosure of these codes occurs through the knowledge of the language of poetry. Metaphorical language has the characteristic of a literary language in poetry and is therefore sometimes the inspiration behind the poem, as well as its message, and catching on to this element might not be easy. Deleuze stated this literary language to create a new language within the language and to open perspective in the language in order to see or hear what is hidden beyond the literature by inventing a foreign language. (Kahramanoğlu, 2020, s. 50) The reason one

✉ PhD Student., University of National Defence, bkoc@hho.msu.edu.tr,

ORCID 0000-0003-1600-704X

📄 Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/A031>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

cannot see a whole society from a work that contains the figurative language structure is due to the fact that a work of art needs a subject that can enter into a meaningful relationship with itself. At this point, the purpose of the article is to focus on the Bosnian Aladdin Sâbit's *Dîvân*, one of the poets of the 17th century in order to contribute to classical Turkish poetry and war literature, which contains very few studies based on the couplets in this *Dîvân*. The gap that this study will fill consists of revealing the appearance of the Turkish war philosophy in poetry, considering the signifiers in the poem based on metaphor, by applying the method of concretization and beautification, provided that classical Turkish poetry is at the forefront.

Civilization in the literature of the trail remains one of the indicators of the Islamic civilization that has withstood the Ottoman State the classical Turkish literature is a mirror and in terms of weapons and war in classical Turkish poetry, sometimes real and sometimes it's common with a metaphorical meaning. These uses, which we can evaluate within the metaphor system of classical Turkish poetry, emphasize the side of classical Turkish poetry that highlights the symbolic approach. However it seems possible to say that classical Turkish poetry has developed from a center that we can almost define as the desire for war, as well as the desire for the palace put forward by Tanpınar. The lover of classical Turkish poetry is at the center of the war, and if we consider Tanpınar's approach to palace occupation in the context of war occupation, it is quite significant that poets reflect around the idea of beautifying the war. When Tanpınar explains classical Turkish poetry, he acts from the desire of the palace, and for this reason, regarding the word palace, he states that the palace depends on a magnificent center, the ruler, the source of light and light, his charm and will. He points out that everything revolves around him, that he is running towards him, that he is happy and happy in relation to his proximity to him; that all concepts and our body itself are palaces in this context. They all have rulers and some of these reigns are seen in all medieval and renaissance literature, imagination systems, are the same in every culture and based on love, the lover is similar to the ruler, expressing that he is in the role of the ruler of the heart realm. According to Tanpınar, all the behavior of a lover is the behavior of a ruler; he does not love, accepts to be loved, even has gifts like a ruler, surrounds, tortures, kills, especially in relation to our topic. Indeed, the elephant is armed like a monarch with his beloved eyebrow, eye, eyelashes and side gaze. In this analysis of Tanpınar, it is important that the lover does not love, accepts to be loved, surrounds, shows

the characteristics of a ruler, draws attention to the lover's body and armament due to the elements of beauty that are equivalent to the elements of war. (Tanpınar, 2015, s. 27-29) It is very important that the word dear is expressed with the word "Türk" in the sense of warrior as it shows in literary texts and in the point of the philosophy of war that develops due to beauty. Based on the use of the word in this sense, we can say that it is very important that the words "Türk" and "dear" appear together in the text and have a connotation with both meanings. The fact that the Turkish word is the name of the lover is directly related to the warrior identity and sociocultural conditions of the Turks. It is also possible to witness this interest in the sample couplets in the article. In this regard, in the parables in classical Turkish literature, the metaphor also carries elements from the worldview on which the state is based and the advanced military power that it has stated, and it is not meaningless to compare the lover's gaze to an arrow or sword, or to compare his hair to a rope, a gallows. In other words, all of those magnificent elements that a great state has indicated have been manifested in literature in its own language and aesthetics. Wounding, which is one of the most obvious qualities of a lover, is a part of the social life of that period with arrows, bows, swords, daggers, spears and cannons, etc. it is expressed in some combat equipment. These similes, all connected to the concept of a weapon, paint a striking and bloodshed portrait of him.

Jacques Derrida states that the text is a network of differences beyond a finished literary whole, a closed content in a book, that it exceeds all the limits hitherto attributed to it in that it is the production of traces that are constantly referring to something other than itself. As Derrida said, the text is actually content that has no end, and is read from the beginning to the beginning, every time with a new eye. This content, on the other hand, is the re-reading and production of traces that refer to 'things' other than oneself. Based on Derrida's approach, it is possible to say that these traces are the ones that show themselves in classical Turkish poetry. (Kahramanoğlu, 2020, s. 64) The demonstrators give us the philosophy of war of classical Turkish poetry with the traces they point out. Yahya Kemal Beyatli says that our philosophy is our poetry. Aesthetic beautification related to war is the manifestation of the philosophy of war, its trace. If we are going to talk about a Turkish philosophy of war, one of its pillars of it should definitely be classical Turkish poetry and literature. (Alpyağıl, 2010 s. 28)

At this point, we will take the subject with sample couplets, XVII. Sabit, one of the poets of the century, sees the nature of the world that has been disrupted by the war as

a healing syrup that brings salvation and peace in a couplet on his *Dîvân*. Sâbit; states that the enemy should not be surprised that the enemy longs for peace, saying that the pain of the situation experienced by the enemy state and its army in the face of war is a boil worse than the plague, and in concrete terms, he expresses the war as a boil, a boil for the enemy. Sâbit, as we will see in the couplet where he draws attention to the idea of shaving the heads of infidels for free with the sword in the hands of the Ottoman army, explains the philosophy of war around the elimination of the bad and the elimination of boils at this point, actually a healing, cleansing thought depending on peace. According to the poet, the sword and, accordingly, war; is a cupper that removes the dirty blood of the enemy from the world and drains it. As an example of Sâbit's idea of beautification and concretization, the poet expresses the idea of beautifying death by saying that the Ottoman army did not actually fight, shaving the heads of infidels for free by providing foundation services with a medical instrument called a sword, keeping the sword similar to the suture used in health services and especially basic surgical procedures such as suturing. Sâbit; he likens the battlefield to a watermelon field with damaged watermelons, the enemy's decapitated head to a watermelon, even a fruit that has not yet ripened, does not taste of watermelon and is popularly known as "pumpkin", based on the fact that blood flows red. Sâbit says that the head of the decapitated enemy army rolls like a pumpkin, and the battlefield turns into a spoiled watermelon field. The poet's reference to the word watermelon in relation to beauty is related to the fact that the watermelon, which is red inside, flows red when it is cut and when it falls. However, the fact that the color of the blood is also red explains exactly why the watermelon was chosen by the poet in such a way as to meet beauty and concretization.

For a moment, and assuming all the historic resources will not be available if the situation had a source for us to learn this observation, we have analyzed the poem even just with the movement of the court and outside of court, we say most literary work, now as a historical source will be able to enlighten us on a point of information by reading. The important thing in this reading is to pay attention to the truth of the poetic language and to make the readings and evaluations with this sensitivity when approaching the poem. As a matter of fact, the truth of the poetic language stands in a very important place in terms of conveying reality. While the poet proves his poetry by weighing words on a delicate scale, of course, he will not directly include the events of everyday life in

his poetry as a reality, he will be the voice of society with a number of word games in accordance with the possibilities and rules of the poetic language.

When we read these texts by changing our perspective on classical Turkish poetry, we think that what we will see will be different from what has been expressed in the past and constantly. In the poem the last verse, the reason the war started on the continent of date a detached, the process of war, the people of the state during and after the war, the camp, the peace, the stages of peace agreements in a language based on the poetry of praise, through concretization allows using rhetoric.

Rather than deciphering chronologically the official history reading, we can study the political relations between the two states, the war, etc. considering historical sources, reading through poetry is very important both at the point of feeling the effects of the war and at this point, starting from a poem, to get information about the war, the state of the warring countries. In most cases, obtaining information from a divan, a poem, or a couplet by taking care to read with awareness of the poetic language may be more valuable in terms of expression from many sources that provide historical information, and even some information obtained from these literary sources may sometimes not be possible to access from various sources that are the subject of historical science.

As a result, featured in Turkish literature and literary point which is of great importance as the basis of many of the world's literature in classical Turkish literature with the issues of society as is in reality, according to the language of the poetry of the functioning of the society as a whole, many of the problems of the psychological, sociological perspective, trends, reflecting and providing solution handles the various issues that make up the essence of life, evaluates, and interprets the literature it is. Denying all this, taking a rejection approach by saying that classical Turkish literature is staying away from society and retreating to the ivory tower, will only lead to a departure from the possibilities of this literature and inefficiency and infertility in the point of art for each field.

Kaynakça

- Akün, Ö. F. (2013). *Divan Edebiyatı*. İSAM Yayınları.
- Alpyağlı, R. (2010). *Türkiye’de Bir Felsefe Gelen-ek’i Kurmaya Çalışmak*. İz Yayıncılık.
- Ayverdi, S. (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (Vol. III). Kubbealtı Neşriyat.
- Bâkî. (1994). *Bâkî Divânı*. S. Küçük (Ed.) Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük* (Vol. IV). Ötüken Neşriyat.
- Çelebi, T. C. (1983). *The Life And Works Of Tâcizâde Cafer Çelebi, With A Critical Edition Of His Divân*. İ. E. Erünsal (Ed.) Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Erdoğan, M. (2013). *Divan Şiirinde Sevgili*. Kitabevi Yayınları.
- Kahramanoğlu, K. (2020). *Şâirane Barınmak Klasik Şiirimizin Kökleri ve İzleri*. Çizgi Kitabevi.
- Levend, A. S. (2015). *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. Dergâh Yayınları.
- Nâbî, Y. (1997). *Divân* (Vol. I). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öztoprak, N. (2000). Divan Şiirinde Osmanlı Geleneğinin İzleri. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (3), 167-168.
- Pala, İ. (2016). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. Kapı Yayınları.
- Paşa, A. (1992). *Ahmet Paşa Divanı*. A. N. Tarlan (Ed.). Akçağ Yayınları.
- Refik, A. (Şevval 1335). Harp Edebiyatı ve Eski Şairlerimiz. *Harp Mecmuası*(21).
- Sabit. (1991). *Zafername*. T. Karacan (Ed.). Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Sâbit, B. A. (1991). *Sâbit Divanı*. T. Karacan (Ed.). Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2015). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. Z. Kerman (Ed.). Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2015). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. A. Uçman (Ed.). Dergâh Yayınları.
- Tunalı, İ. (2018). *Estetik*. Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, G. E. (1998). *Edirneli Kâmî ve Divanının Tenkitli Metni* (Vol. I). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- yy. (1984). *Açık Oturum 1 Siyaset ve Sanat*. Akabe Yayınları